

Nr 10.

Ankom till riksdagens kansli den 24 maj 1921 kl. 1 e. m

Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 10, i anledning av första kammarens beslut på grund av väckt motion angående kyrkomötets beslut rörande ny psalmbok.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 139, har herr Sandegård m. fl. hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes *icke* bifalla kyrkomötets i underdånig skrivelse av den 4 december 1920 gjorda hemställan om fastställelse till jämsides bruk med 1819 års psalmbok från 1 söndagen i advent 1922 av det av kyrkomötet sagda dag med vissa ändringar antagna reviderade psalmboksförslag.

Motionen.

Till stöd för detta sitt yrkande ha motionärerna anført i huvudsak följande:

I anledning av Kungl. Maj:ts förslag till psalmbok för svenska kyrkan samt på grund av detta förslag väckta motioner har kyrkomötet i underdånig skrivelse av den 4 december 1920 *dels* anmält, *att* kyrkomötet för sin del med vissa ändringar och tillägg antagit det år 1920 fullbordade, reviderade psalmboksförslaget, *dels ock* i underdånighet anhållit, att åt 1918 års psalmboksnämnd eller dess sekreterare uppdrages att slutredigera det sålunda godkända förslaget och att därvid taga vederbörlig hänsyn jämväl till de vid kyrkomötet uttalade önskemålen beträffande återställande till likhet med lydelsen i 1819 års psalmbok av vissa av de ställen i från denna *Bihang till riksdagens protokoll 1921. 13 saml. 1 avd. 9 häft. (Nr 10.)* 1

psalmbok bibehållna psalmer, vilka i det reviderade förslaget varit föremål för ändring, samt att Kungl. Maj:t täcktes fastställa den av kyrkomötet antagna psalmboken i sålunda slutredigerat skick att från och med första söndagen i advent år 1922 få användas jämsidigt med 1819 års psalmbok ävensom vidtagna de åtgärder, som kunna finnas lämpliga till underlättande av sådant jämsides bruk av de båda psalmböckerna.

Ända från 1868 har den Wallinska psalmboken varit föremål för outtröttligt reformnit, ehuru något allmännare och djupare behov av en bättre psalmbok veterligen under denna tid icke givit sig till känna bland Sveriges kyrkofolk och lekmannamenighet. 1883 års kyrkomötes till Kungl. Maj:t avlätna skrivelse om »en revision i enlighet med vad kyrkomötet 1868 anhållit» resulterade 1898 i ett förslag till reviderad psalmbok, som emellertid av sagda års kyrkomöte befanns påkalla ytterligare revision i enlighet med de vid kyrkomötena 1868 och 1883 angivna grundsatserna. 1903 års kyrkomöten hemställde hos Kungl. Maj:t om »ej mindre förslag till reviderad psalmbok enligt vid 1868 och 1883 års kyrkomöten angivna grundsatser än även förslag till ett tillägg till psalmboken, innehållande nya psalmer, som behandlade ämnen, vilka icke eller endast ofullständigt inginge i 1819 års psalmbok». Sedan 1908 års kyrkomöte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhållit om utarbetande och framläggande av »förslag till reviderad psalmbok för svenska kyrkan», uppdrog Kungl. Maj:t genom beslut den 27 november 1908 åt biskopen J. A. Eklund, kyrkoherden A. F. Runstedt och redaktören E. N. Söderberg att »med varsamhet» verkställa en revision av svenska kyrkans psalmbok, som borde åsyfta »att ur psalmboken utgallra de psalmer, som obestriddligen måste anses matta och andefattiga och därför inom församlingarna föga användes, samt ersätta dessa psalmer med kraftigare och anderikare, valda ur den förefintliga psalmlitteraturen, med hänsyn tagen jämväl därtill, att ämnen, som nu antingen icke alls eller endast svagt vore företrädda i psalmboken, bleve behandlade. De kvarstående psalmerna, av vilka de mest använda, så vitt sig göra läte, borde bibehållas vid sin nuvarande nummerordning, borde i möjligaste mån lämnas oförändrade även beträffande ålderdomliga ord och uttryck, såvitt dessa vore karakteristiska och för vår tid begripliga.» Efter på uppdrag fullgjord ytterligare omarbetning av detta 1911 fullbor-

dade förslag till reviderad psalmbok överlämnade kommitterade den 12 oktober 1914 till Kungl. Maj:t ett av dem utarbetat »Förslag till psalmbok för svenska kyrkan,» vilket efter sedvanlig remiss till konsistorier och svenska akademien med dessas yttranden förelades 1915 års kyrkomöte. Kyrkomötet beslöt i anledning av detta förslag hemställa om ytterligare överarbetning därav, men därjämte — för att detsamma måtte kunna bli känt inom så vidsträckta kretsar som möjligt — att kommitterade »måtte lämnas uppdrag att efter förnyad granskning av nu föreliggande psalmboksförslag så snart som möjligt utgiva en ny upplaga av detsamma,» dels ock »att Kungl. Maj:t täcktes utse några män, åt vilka gäves uppdraget att såsom rådgivande bistå psalmbokskommitterade vid den förnyade granskningen.» Kungl. Maj:t tillsatte på grund av denna hemställan den 23 december 1915 en nämnd bestående, utom av de tre förut sagda, av biskoparna A. G. L. Billing och E. F. Lönegren, skriftställaren Per Hallström och läroverksadjunkten K. G. E. Liedgren med uppdrag »att efter granskning av 1914 års psalmboksförslag utarbeta förslag till ny psalmbok för svenska kyrkan.» (I nämnden inträdde, sedan Hallström och Liedgren 1916 på egen begäran entledigats, docenten M. F. Bök). Den 12 juni 1917 var nämnden färdig med sitt »Förslag till psalmbok för svenska kyrkan,» vilket, sedan vederbörliga yttranden infordrats och inkommit, framlades för 1918 års kyrkomöte, som därvid beslöt att »med uttalande, att det ansåge det framlagda förslaget böra i huvudsak godkännas» anhålla, »att Kungl. Maj:t täcktes bemyndiga psalmboksnämnden att med anledning av från skilda håll gjorda uttalanden underkasta förslaget slutgiltig granskning och däri göra de ändringar, som den kunde finna nödiga och lämpliga, och att snarast möjligt och i alla händelser i god tid före det kyrkomöte, som väntades skola hållas år 1920 utgiva det sålunda reviderade förslaget.» Vid föredragning den 31 januari 1919 av kyrkomötets omförmälda skrivelse ävensom av samma möte gjorda framställningar om revision av utarbetade förslag till ny koralbok och ny evangeliebok beslöt Kungl. Maj:t uppdraga dels åt ledamöterna i 1915 års psalmboksnämnd Billing, Eklund och Söderberg att med anledning av de över 1917 års psalmboksförslag avgivna yttrandena verkställa den förnyade granskning av nämnda förslag, som kunde befinnas erforderlig, dels ock åt en på tre avdelningar arbetande kommitté att ej mindre revidera förslagen till ko-

ralbok och evangeliebok, än även utarbete ett tillägg till förutnämnda psalmbok, innefattande psalmer och andliga sånger rörande i 1819 års psalmbok icke eller endast ofullständigt ingående ämnen. Till ordförande i kommittén utsåg Kungl. Maj:t ärkebiskopen L. O. J. Söderblom samt till ledamöter i avdelningen för utarbetande av tillägg till psalmboken doktor Natanael Beskow, ledamoten av riksdagens andra kammare, redaktören Fabian Månsson och domprosten G. M. Pfannenstill. Den 29 juli 1919 överlämnade psalmboksnämnden efter fullgörande av sitt uppdrag »Förslag till psalmbok för svenska kyrkan. Översedd och tillökad upplaga av 1819 års psalmbok.» Efter det Kungl. Maj:t på av nämnden gjord framställning den 31 december 1919 medgivit, att ifrågavarande psalmboksförslag finge tryckas, har detta tillställts samtliga konsistorier ävensom kyrkoherdarna i stiftet för vederbörande pastorats räkning. Sedan ärkebiskop Söderblom hos Kungl. Maj:t anmält, att av kommittén uppsatt manuskript föreläge till psalmboken jämte tilläggsförslag, samt Kungl. Maj:t den 5 december 1919 lämnat tillstånd till tryckning av detta manuskript överlämnades av honom med skrivelse av den 23 september 1920 i tryck »Den svenska Psalmboken. Av Konungen gillad och stadfäst år 1819. Jämte förslag till tillägg.» I skrivelsen meddelades därjämte, att 1919 års psalmbok blivit vederbörligen genomsedd. Över förslaget har svenska akademien den 14 oktober 1920 avgivit utlåtande och därvid överlämnat av tre ledamöter i ärendet avgivna särskilda yttranden.

Intet är att invända mot en berättigad önskan att med vår psalmbok efter hand införliva tillskott av värdefulla psalmer från äldre och nyare tider. Tanken på ett särskilt *tillägg* till 1819 års psalmbok har icke heller saknat varma och kompetenta förespråkare. Ur svenska akademiens yttrande angående det reviderade psalmboks-förslaget (25 oktober 1917) må anföras: »Akademien finner det föreliggande förslaget äga bestämda företräden framför 1914 års förslag, dels därigenom, att vid revisionen av de äldre psalmerna den hävdvunna formuleringen vunnit större beaktande, dels därigenom att ett antal av de svagare nytillkomna psalmerna i det föregående förslaget nu utelämnats. Om de 115 psalmer, som nämnden anbefallt till införande i den officiella psalmboken, torde emellertid fortfarande få gälla, att de endast helt undantagsvis i halt och hållning gå upp mot de bättre av de äldre, och att de ofta icke synas ägnade att

genom sitt andliga och poetiska värde ersätta de uteslutna, som framför dem även äga traditionens helgd. — — — vill Akademien förorda, att 1819 års psalmbok tillsvi vidare bibehålles i oförändrat skick men förses med ett tillägg, innehållande ett urval av de senast föreslagna psalmerna, varvid en del för kärnfullhet eller innerlighet utmärkta psalmer från kyrkans tidigare skeden främst borde ifrågakomma. Kanske kunde även några av de »andliga sångerna» inordnas i detta tillägg. Genom en sådan sammanställning skulle en välbehövlig ytterligare betänketid vinnas, innan man skrider till vad som inom nämnden kallats ett sönderbrytande av den nu gällande psalmboken, som ännu omfattas med tillgivenhet av vårt folk, och som, utdanad under ledning av ett stort poetiskt snille, svårigen kan kallas föråldrad ur den litterära synpunkten, vilken ju för akademien vid dess avgivande av yttrande är den närmast framträdande. Därjämte skulle den ökning av psalmförrådet, som påyrkats för tillgodoseende av nyare kyrkliga behov, kunna erhållas, utan att den så viktiga nummerordningen brytes.»

De huvudsakliga skäl, som anförts för en revidering av 1819 års psalmbok, synas vara dels förefintligheten därinom av en del psalmer, som betecknats som dött gods, matta, andefattiga och föga använda, dels saknaden av sådana, som beröra ämnen, vilka antingen icke alls eller endast svagt äro där företrädade, varjämte en allt märkbarare känslighet för den utomkyrkliga pietistiska fromheten otvivelaktigt är att konstatera.

Frågan om vår gamla psalmboks vara eller icke vara rör icke endast en liten klick kyrkomän inom eller utom kyrkomötet. Den är en hela folkets angelägenhet. Redan ur denna synpunkt vore ett stadfästade av kyrkomötets beslut beklagligt. Ett stadfästade därav skulle för övrigt innebära — genom tillkomsten av tvenne till jämsides bruk officiellt antagna och gillade psalmböcker — en praktisk oformlighet, vars konsekvenser böra ligga i öppen dag. Det skulle innebära, att den Wallinska psalmboken påtrycktes en officiell sekundastämpel, som vid betraktande av det reviderade förslagets mycket blygsamma förtjänster, måste sägas vara synnerligen ogrundad. Det skulle i realiteten innebära dödsdomen över en psalmbok, som — för att tala med en kyrkomötesmotionär — näst bibeln ännu är den mest levande av kyrkans böcker. Då slutligen för att citera samma motionär »en ny psalmbok, avsedd att ersätta ett verk av den nu-

varandes höga valör, synes böra godtagas endast under den förutsättning, att så stark tillgång på kristligt och litterärt fullödiga nya psalmer — original, bearbetningar eller översättningar — finnes, att det tillgängliga nya med egen kraft liksom av sig själv sköljer bort det svaga och underlägsna och på detta sätt en ny klassisk bok uppstår, i besittning av den auktoritet en kyrkans bok bör äga,» och denna förutsättning ännu icke är för handen, torde en välbehörlig ytterligare betänketid vara att föredraga, innan man går till det »sönderbrytande av den nu gällande psalmboken», ett stadfästande av kyrkomötets beslut utan tvivel skulle ha till följd.

Första kam-
marens första
tillfälliga ut-
skotts utlå-
tande.

Ovannämnda motion hänvisades till första kammarens första tillfälliga utskott, som däröver avgav följande utlåtande:

Utskottet anser det vara självfallet, att Kungl. Maj:t vid avgörandet av förevarande fråga, som berör vida och djupa intressen hos hela vårt folk, kommer att ägna densamma allsidig och ingående prövning och alltså kommer att taga hänsyn jämväl till de beaktansvärda omständigheter och synpunkter, åt vilka motionärerna givit uttryck.

Vid sådant förhållande och då det enligt utskottets mening ej kan vara lämpligt, att riksdagen hos Kungl. Maj:t gör hemställan, att Kungl. Maj:ts avgörande i ärendet måtte utfalla i viss av riksdagen angiven riktning, hemställer utskottet, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Reser-
vationer.

Vid utlåtandet voro fogade två reservationer. I den ena av dessa uttalade friherre *Barnekow*, att utskottets utlåtande bort ha följande lydelse:

»Utskottet är övertygat därom, att Kungl. Maj:t, vid avgörandet av förevarande fråga, kommer att taga den största hänsyn till den oro, varmed man, från olika utgångspunkter, i vida kretsar motser ett 'sönderbrytande av den gamla psalmboken'. Då man således vågar hysa den förhoppning, att ytterligare betänketid vinnes, innan frågan definitivt avgöres, och då det dessutom kan sättas ifråga, huruvida det vore lämpligt, att riksdagen i ärendet avläte någon skrivelse till Kungl. Maj:t, hemställer utskottet, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.»

I den andra reservationen anförde herrar *Lundberg* och *Carlsson*:

»Med hänsyn till den enastående betydelse, den Wallinska psalmboken sedan mera än ett hundra år haft och ännu har icke blott för kyrkan utan i minst lika hög grad för skolan och för den enskilde, må det icke anses olämpligt, att riksdagen såsom svenska folkets representation säger sin mening angående den föreslagna revisionen av densamma.

Om den av kyrkomötet beslutade revisionen äro meningarna i vida kretsar mycket delade. I syfte att pietetsfullt bevara Wallins verk anse vi det vara riktigast, att vår nuvarande psalmbok bibehålles men förses med ett tillägg, vilket tid efter annan må kunna revideras. I alla händelser synes den föregående behandlingen av denna fråga giva vid handen, att den icke nu bör avgöras, utan att saken bör ytterligare övervägas. Då detta är, vad motionärerna åsyfta, anse vi, att utskottet bort tillstyrka bifall till motionen.»

Vid föredragning av ärendet i första kammaren avslogs utskottets hemställan och bifölls den i ämnet väckta motionen, varefter frågan i vederbörlig ordning delgavs andra kammaren, som hänvisade densamma till behandling av sitt första tillfälliga utskott.

Första
kammarens
beslut.

Någon avgörande betydelse kan utskottet icke tillmäta de formella invändningar, som anförts mot att riksdagen skulle taga ståndpunkt i psalmboksfrågan och på grundvalen härav ingå med en framställning till Kungl. Maj:t. Riksdagens rätt att avlåta en sådan framställning har icke på något håll kunnat förnekas. Diskussionen har gällt, huruvida det vore lämpligt eller riksdagen värdigt, att den begagnade sin petitionsrätt i ett sådant kyrkligt ärende, som hittills handlagts av kyrkomötet och Kungl. Maj:t.

Utskottet.

Då utskottet för sin del icke ansett sig böra på formella skäl avböja en saklig prövning av den förevarande frågan, har det för utskottet framstått såsom ovedersägligt, att en revision av den Wallinska psalmboken är icke blott en prästerskapets och kyrkans angelägenhet, utan att den lika mycket berör skolan och hela det svenska folket. Det är icke endast en kyrklig utan i lika hög grad en kulturell angelägenhet. Så som denna revision utförts av psalmboksnämnden och kyrkomötet har den i omdömesgilla kretsar framkallat mycket delade meningar och i vidsträckta lager bland vårt

folk allvarlig oro. Det av psalmboksnämnden reviderade förslag, som legat till grund för kyrkomötets beslut, mötte en mycket stark kritik, fastän detta förslag framlagts i sådan typografisk form, att det varit förenat med ett betydande arbete att taga kännedom om de föreslagna ändringarna och jämföra dessa med lydelsen i 1819 års psalmbok. Med fog anmärktes särskilt, att förtjänt pietet icke visats den Wallinska psalmboken. Onödiga ändringar hade vidtagits i bibehållna psalmer, uteslutning hade skett av psalmer, som ännu, åtminstone på en del håll, gärna läsas och även förekomma i kyrkligt bruk, och bland de föreslagna nya psalmerna hade upptagits sådana, som utan att äga traditionens helgd hade minst lika svaga livsbetingelser som de uteslutna. Och om än flertalet av de gamla och speciellt de Wallinska psalmerna bevarats, så komme likväl den reviderade psalmboken att verka främmande dels genom den förändrade nummerordning, som i förslaget genomförts, dels också genom de talrika ändringar, som vidtagits i psalmernas hävdvunna språkliga skrud.

Genom kyrkomötets beslut undanröjdes åtskilliga av de anmärkningar, som riktats mot psalmboksnämndens förslag. Men många kvarstå. Såsom kyrkomötets beslut om ny psalmbok föreligger i sin av psalmboksnämnden verkställda slutredigering, innebär det ett i så väsentlig grad nytt förslag, att även detta bort till offentlig diskussion framläggas i tryck, innan det antagits och anhållan gjorts om dess fastställande till användning jämsides med 1819 års psalmbok. Något sådant framläggande har icke skett, men genom kyrkomötets beslut har det efter utskottets mening beaktansvärda förslaget om den Wallinska psalmbokens komplettering med ett tillägg avvisats, och genom den praktiska utformningen av samma beslut har vägen öppnats till oreda och förvirring i kyrka och skola och till beklaglig söndring och strid i församlingslivet. Utskottet kan icke finna denna lösning av psalmboksfrågan lycklig. Den föregående behandlingen av ärendet synes giva vid handen, att psalmboksfrågan, trots allt därpå nedlagt arbete, ännu icke är mogen för avgörande, men att denna religiöst och kulturellt betydelsefulla angelägenhet bör ytterligare övervägas med hänsyn tagen även till det sökande andliga nutidsläget och den spirande religiösa nydiktning, som i litterärt fullödig form söker tolka vad samtiden religiöst förnimmer.

Utskottet, som under nuvarande förhållanden skulle finna alla parters berättigade och lojala önskemål bäst tillgodosedda genom att den Wallinska psalmboken bibehålles men förses med ett tillägg, upptagande det bästa av psalmboksnämndens och psalmbokskommitténs nyförvärv, hemställer,

att andra kammaren måtte biträda första kammarens i ärendet fattade beslut.

Stockholm den 24 maj 1921.

På utskottets vägnar:

ANDERS OLSSON.

Närvarande vid ärendets slutbehandling: herrar *Olsson* i Mora, *Johanson* i Gäre, *Dalgren*, *Larsson* i Jonsjö, *Paulsen*, *Wallerius*, *Öhman*, *Jansson* i Talby, *Thorsell* och *Björkman* i Länghem.

Reservation

av herrar *Wallerius*, *Thorsell* och *Björkman* i Länghem, vilka anför:

»1920 års kyrkomötes beslut i psalmboksfrågan innebär icke, att 1819 års psalmbok avskaffats, då full frihet enligt detta beslut lämnas att använda densamma. »Ingen» — så uttalade sig mötets ordförande vid dess avslutning — »som tager reda på beslutets innebörd, och som har förmåga av ett klarsynt och rättvist omdöme, har anledning till väsentliga klagomål. Tvärtom motsvarar det fattade beslutet på ett sätt, som väl ingen av oss anat på förhand det rättmätiga i de till synes motsatta, men vad innehållet angår nära besläktade ståndpunkterna. 1819 års psalmbok är icke på något sätt avskaffad. Men samtidigt tillgodoses den länge närda och för *Bihang till riksdagens protokoll 1921. 13 saml. 1 avd. 9 häft. (Nr 10.)* 2

varje år allt allvarsammare åstundan att rikta och uppriska vår kyrkosång och psalmskatt med uttryck för kyrkans nya arbetsgrenar och med nyare och äldre alster af diktning och fromhetsliv».

Det beslut, som första kammaren fattat med anledning av motionen I: 139, innebär till sina konsekvenser ett förbud att använda en psalmbok, som önskas, och som icke innehåller något, som från statens synpunkt kan anses skadligt.

Ett dylikt förbud vore så mycket orimligare, som kyrkomötets beslut ej blott grundar sig på ett mera än 50-årigt arbete, begärt av kyrkans representation och utfört på Kungl. Maj:ts förnyade uppdrag, utan är fattat av kyrkans lagliga representation och gäller dess intimaste åligganden.

Dessutom torde ett riksdagens uttalande i ärendet icke vara tillrädligt av det skäl, att det icke torde kunna tillmätas den auktoritet, som är att förvänta av en riksdagens skrivelse. Kungl. Maj:t har icke remitterat ärendet till riksdagen för dess yttrande, och riksdagen skulle därför uttala sig i ärendet allenast så, som en petitionerande församling eller ett möte kunde göra för att söka inverka på Kungl. Maj:ts beslut.

Vi finna det icke vara med riksdagens ställning förenligt, att den begagnar sin petitionsrätt i denna form.

På grund av vad vi här ovan anfört tillåta vi oss hemställa,

att riksdagens andra kammare icke måtte biträda första kammarens i ärendet fattade beslut.»